

راهنمای خواندن انواع خطوط کوفی

بر روی

سکه‌ها، کتیبه‌ها، کتب، سفال، فلز کاری و غیره

تألیف

محمد مشیری

دبیر مؤسسه سکه شناسی ایران

راهنمای خواندن انواع خطوط کوفی

بر روی

سکه‌ها، کتیبه‌ها، کتب، سفال، فلز کاری و غیره

تألیف

محمد مشیری

دبیر مؤسسه سکه شناسی ایران

از انتشارات
مؤسسه سکه شناسی ایران
با همکاری
مؤسسه انتشارات اشرفی
تهران

حق چاپ و اقتباس محفوظ است

این کتاب در خرداد ماه ۱۳۵۶ شمسی در چاپخانه جواهری
به چاپ رسیده است

به پیشگاه استاد کامل آقای میرزا جعفر سلطان القرائی
تقدیم می شود .

« محمد مشیری »

مقدمه

ایرانیان میهن دوست و شرافتمند ، پس از طلوع خورشید اسلام و استیلای قوم عرب بر جهان متمدن آن روز، تاحدود امکان و تا جایی که می توانستند در حفظ آداب و سنن ملی خود کوشا بودند و حتی زبان فارسی را حفظ کرده و آنرا زنده نگاه داشتند و لسی خط پهلوی ، بعد از اسلام به علت دشواری که در خواندن و نوشتن آن وجود داشت متأسفانه نتوانست مانند سایر آداب و فرهنگ ملی دوران ساسانی پایدار ماند و مقاومت کند و در ملت غالب نفوذ کرده و اثر بگذارد.

مدت کوتاهی نگذشت که خط مذکور رو به فنا گذارده و منحصر به مؤبدان زرتشتی شد و با سرعت بسیار عجیبی از بین رفته و رو به زوال گذاشت و ناگزیر برای رفع نیازمندی ها خط کوفی (عربی) جایگزین آن گردید.

مرحوم ملك الشعرا بهار در كتاب (شېك شناسی) می نویسد: «..... دلایلی در دست داریم که اساتید شعر زمان مانند دقیقی و فردوسی هم به خط پهلوی آشنا نبوده اند» ص ۸۶ آن کتاب چاپ امیر کبیر.

خطی که عربان می دانستند، خطی بود که در سالهای نزدیک به ظهور اسلام بنا به قول برخی از مورخین از حیره پایتخت پادشاهان آل نصر (مناذره) به مکه رفته بود.

« وقتی زبان دری در ایران زبان رسمی شد و شاعران و دبیران خواستند مطالب خود را بنویسند ناگزیر بودند، خطی برای آن اختیار کنند که در آن روزگار

آشنا ترین و رایج ترین خطی بود که زبان عربی بدان نوشته می شد . مردم با سواد قرآن کریم را بعنوان کتاب آسمانی خویش می خواندند و بادستگاه دولت ناگزیر با خط عربی مکاتبه می کردند ، به همین سبب آسان ترین و نزدیک ترین و آشنا ترین خطی که فارسی زبانان می توانستند اختیار کنند خط عربی بود و چنین نیز کردند. خط فارسی و الفبای آن تا مدت درازی همان خط و الفبای عربی بود و حتی در هر خطاطی و انواع خط از خط عربی پیروی کردند تا پس از قرن ها هنرمندان ایرانی از روی پایه و زمینه خط عربی خط فارسی مانند خطوط تعلیق و نستعلیق و شکسته را اختراع کردند و شیوه خطاطی خط فارسی از خط عربی ممتاز شد....» مراجعه شود به مقاله آقای دکتر محمد جعفر محجوب در شماره ۳ مجله (هفت هنر) از انتشارات وزارت فرهنگ و هنر.

در باره اینکه خط عربی از کجا آمده و مبدا و منشأ آن چه بوده، مورخان و دانشمندان کارشناس عقاید مختلفی ابراز داشته اند که مورد بحث ما نیست ، مطلبی که مورد توجه ما در این رساله است و ما در آن موضوع بحث خواهیم کرد فقط در باره انواع خطوط کوفی است که پس از ظهور اسلام در کشور ما بر روی نوشته ها و کتب و سکه ها و نقوش ، کتیبه بناها و مصنوعات فلزی و سفالها و غیره نقش بسته و قرن های متعددی اثر گذارده و مورد استفاده قرار گرفته، می باشد. در حال حاضر و زمان ما خواندن بسیاری از سکه های کوفی و کتیبه ها و مانند آنها برای مردم عادی که تخصصی در آن ندارند خالی از اشکال نبوده و در موارد زیادی به صورت محال در آمده است. متأسفانه به مرور زمان و در گذشت اساتید اگر اقدامی در این مورد نمی شد ممکن بود که برای خواندن آنها کم کم دست توسل به کارشناسان بیگانه دراز شود. اساتیدی که در زمان ما وجود عزیزشان در این باب مغتنم است متأسفانه بسیار نادرند و جز استاد جلال همائی و جناب

آقای میرزا جعفر سلطان القرائی و جناب سید محمد تقی مصطفوی باستانشناس و استاد منوچهر ستوده بنده دیگری را نمی‌شناسم از خداوند متعال طول عمر و توفیق وجودهای عزیز آنان را خواستارم.

خطی که در قدیمترین اسناد عربی دیده می‌شود مانند نقش زبد و نقش حران دو خط اسلامی کوفی و نسخ است.

خط کوفی به تدریج در قرن‌های هفتم و هشتم هجری رو به زوال نهاد و خطوطی که بعداً معمول گردید عبارتند از: نسخ، ثلث، تعلیق، ریحانی، محقق و رقاع و بعداً از آنها خطوط دیگری اختراع شد که باید اختراع و ایجاد آنها را (از قبیل نستعلیق و شکسته و غیره) به ایرانیان منسوب بدانیم (۱)

خط کوفی، که مورد بحث ما است به مرور ایام با تصرفات کاتبان و تفنن اساتید خط و تزئین آن بکلی از وضع ساده اولیه اصلی خود تغییر شکل داده و در هر دوره اختیارات خاصی را پیروی کرده و با خطوط دوره‌های دیگر بگلی متفاوت است و این مسئله شناختن خطوط منسوب به دوره‌های مختلف را برای ما آسان می‌سازد

حروف خط کوفی را با تصرفات و تغییراتی که هر کدام از اجزای آن حروف شامل شده، آورده‌ایم و پس از تشریح و توضیح هر حرف برای مهارت و تمرین خوانندگان ترکیباتی از اجزای آن حرف با حروف قبلی به خطوط کوفی و که در زیر آن با خط امروزی فارسی توضیح داده شده تهیه کرده‌ایم که دقت در

(۱) ابن مقفله - وزیر المقتدر بالله عباسی در حدود سیصد و ده هجری از تامل در قلم کوفی چند قلم دیگر استخراج کرد: محقق، ثلث، نسخ، ثوقیع، رقاع.

خواجه تاج‌الملکانی - در عصر مغول استخراج خط تعلیق نمود.

خواجه عتیق‌منشی - در زمان شاه اسماعیل صفوی اختراع طغرای فرامین کرد.

میرعلی تبریزی - از ترکیب خط نسخ و تعلیق خط نستعلیق را ابداع فرمود، (در نگارش هر یک از این اقلام چون اصول آنرا رعایت نکنند و بشکنند، قلمی صادر گردد مانند شکسته تعلیق و شکسته نستعلیق).

تقریباً از حدود یکصد سال قبل به این طرف در نگارش خط شکسته نستعلیق قلمی دیگر احداث شده بنام تحریر.

(نقل از صفحه کتاب (کلید نگارش) تألیف میرزا مجدالدین چاپ طهران محرم‌سنه

۱۳۳۸ هجری قمری)

آن خوانندگان علاقه‌مند را در خواندن خطوط کوفی بر روی سکه‌ها یا جای دیگر یاری خواهد کرد.

جدول‌هایی تهیه شده که رسم الخط دوران اموی و عباسی را برابر هم گذارده و با مقایسه آن می‌توان آن را با دقت مختصر تشخیص داد که فلان سکه مربوط به دوران خلفای بنی‌امیه یا خلفای بنی‌عباس است و هم چنین نمونه‌های بسیاری از سکه‌های دوران‌های بعد مانند سلجوقیان و سلسله‌های دیگر سلاطین ایران را آورده‌ایم که دقت در آنها راه خواننده جستجوگر را بسیار نزدیک خواهد ساخت.

بطور خلاصه متذکر می‌گردد، چون روشی که برای راهنمایی علاقه‌مندان و تعلیم و آموزش آنها تهیه شده بکلی بی سابقه است و بنابراین مسلم است که بدون نقص نخواهد بود لذا با نهایت فروتنی و تواضع از پیشگاه اهل فضل و دانش پوزش طلبیده و مستدعیم در بر خورد با نقایص و نواقص آن مارا متوجه ساخته و با تذکر و تصحیح آن بنده را مرهون عنایات کریمانه خود فرمایند.

باید دانست اول کسی که اقدام به تهیه راهنما و یک تابلو از انواع حروف کوفی کرد مرحوم میرزا الطغلی تبریزی ملقب به صدرالافاضل و متخلص به (دانش) بود که یکی از فحول علما و دانشمندان دوران اخیر ایران است. آن مرحوم علاوه بر مراتب فضل و دانش و تبحر در علوم، در رشته‌های هنری از قبیل خط و تذهیب و نقاشی از اساتید بشمار می‌رفت کسانی که بعداً در مورد خطوط کوفی چیزی نوشته‌اند (بدون استثنای حتی یک مورد) از نتیجه کار آن مرحوم استفاده کرده‌اند از آن جمله ایران شناس فقید، مرحوم پر فسورپوپ و کسانی که فصل مربوط به خطوط کوفی را برای جلد چهارم کتاب وی تهیه و تدوین کرده‌اند، از روی تابلوی وی بدون یک کلمه پس و پیش و بدون ذکر مأخذ استفاده کرده‌اند و در نتیجه نواقص و اشتباهات آن مرحوم عیناً تکرار شده است. در زمان حیات وی نیز گویا یکی از خدایان با استفاده از متدوی یک قرآن با خط کوفی نوشته

و به هزینه مرحوم ظفرالدینشاه به چاپ رسانیده که مورد شکایت آن مرحوم قرار گرفته بود.

الحكمة

عنوان (النخط الكوفي) منحه قبل از كتاب (مصور خطوط العربى) چاپ بغداد ۱۹۶۸
عكس بردارى شده است و خط مؤلف آن كتاب آقاى مهندس ناجى زين الدين است.

حرف الف

در خط کوفی حرف (الف) در حالت تنهائی در ابتدا به شکل ساده ساده

و در آخر کلمه به شکل بوده که به مرور ایام و با تصرفات

نویسندگان و خطاطان و تزئینات و تغییرات بعدی تغییر شکل داده و در صورت

تنهائی به شکل های و در حال ترکیب آخر کلمات

به شکل های زیر در آمده است .

ممکن است صورتهای تزئینی دیگر نیز داشته باشد که ما در يك تابلو

بعضی از اشکال تزئینی را آورده ایم.

حروف (ب - ت - ت)

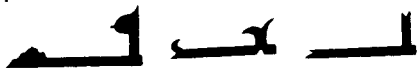
در حالت تنها

اصل حرف (ب) در ابتدا بصورت ساده بود که پس از تغییرات و تصرفات به اشکال:
 در آمده است.

در حالت ترکیب

- در ابتدای کلمه (ب اول) در اصل بوده و در تغییرات بعدی به صورتهای در آمده است.

- در وسط کلمه (ب وسط) در اصل بوده و در تغییرات بعدی به صورتهای در آمده است.

- در آخر کلمه (ب آخر) در اصل بوده و در تغییرات بعدی به صورتهای در آمده است.

باید توجه داشت که حرفهای ت و ث نیز در تمام حالات در حکم (ب) می باشد.

حرف ج (ح و خ)

در حالت مفرد

شکل ج در حالت تنها در اصل است و کمتر مورد تغییر

و تصرف قرار گرفته است.

ترکیب حرف جیم

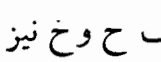
- حرف ج در اول کلمه (جیم اول) به شکل بوده که در

تغییرات و تصرفات بعدی به اشکال و در آمده است.

- ترکیب جیم در وسط کلمه به شکل بوده که در

تغییرات و تصرفات بعدی به اشکال زینتی در آمده است.

ترکیب جیم در آخر کلمه (جیم آخر) بوده و در تصرفات

بعدی به اشکال و در آمده است.

باید دانست که حروف ح و خ نیز در تمام حالات مانند حرف

جیم و در حکم آن می باشد.

در صفحه بعد ترکیباتی از مجموع حروف الف، ب، ت، ث، ح، ج که تاکنون

شناخته ایم برای تمرین و شناخت بیشتر آورده ایم که توجه به آنها شما را در

خواندن کلمات و ترکیب حروف یاری می کند و از این پس نیز پس از

معرفی حروف دیگر تمریناتی خواهیم داشت.

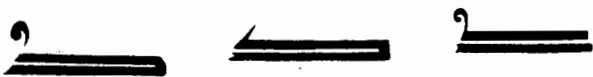
حروف د. ذ

— شکل دال تنها در اصل به شکل بوده که در تصرفات

بعدی به صورتهای بعدی به صورتهای

 در آمده است.

— شکل دال در آخر کلمه به شکل بوده و در تصرفات

بعدی به صورتهای بعدی به صورتهای

 و در آمده است.

حرف ذال نیز عیناً در تمام حالات مانند دال است.

حروف ز. ر

– شکل (ر) تنها در اصل به شکل بوده که در تصرفات بعدی

به صورتهای در آمده است.

– شکل (ر) در آخر کلمه در اصل به شکل و شکل

بوده و در تصرفات بعدی به صورتهای زینتی بوده

در آمده است .

حرف (ز) نیز در تمام حالات عیناً مانند (ر) بوده و همان حکم را دارد.

تمرین ترکیبات حروف د. ذ. ر. ز با حروف قبلی در صفحه بعد ملاحظه شود.

تمرین

ترکیب حروف د. ذ. ر. ز. با حروف قبل

حکا

خدا

دکدک دلوک

زبرجد

زرد

دکدک دلوک

جذر

بلدتر

تدبر

دکدک دلوک

بحر خزر

برادر

دکدک دلوک

حداد

بردبار

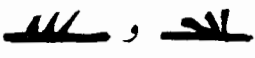
حروف س و ش

- شکل حرف س تنها در اصل به شکل بوده و در تصرفات

خطاطان تغییر زیادی نکرده و بحال خود باقی مانده است.

- در ابتدای کلمات در اصل به اشکال و بوده

و در تصرفات بعدی بصورت‌های در آمده است.

- در وسط کلمات حرف س در ابتدا به اشکال و

بوده و در تصرفات بعدی به صورت‌های در آمده است.

در آمده است.

- حرف س در آخر کلمات ابتدا به شکل بوده و در

تصرفات بعدی به اشکال   در آمده است.

- حرف (ش) در تمام حالات مانند (س) می‌باشد.

به تمرین صفحه بعد توجه فرمائید.

تمرین
ترکیبات حروف س و ش

شعشع

بشاش

شعشع شعشع شعشع

حبس

آتش

بشارت

شعشع شعشع شعشع

شتر

شیدر

سرب

شعشع شعشع شعشع

ارتش

جسارت

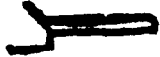
شعشع شعشع شعشع

آتشبار

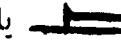
تابش

آبشار

حروف ص. ض

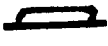
- صاد (ص) تنها در اصل و ابتدا به شکل بود که در

تصرفات بعدی به صورت در آمده است.

- صاد اول در ابتدای کلمات بصورت یا بوده

که در تصرفات بعدی به صورتهای

در آمده است.

- شکل (ص) در وسط کلمه اصلاً بصورت یا بوده

که بعداً به صورتهای و در آمده است.

- شکل (ص) در آخر کلمات در ابتدا بصورت بوده

و در تصرفات و تغییرات بعدی به صورتهای در آمده است.

- شکل حرف (ض) نیز در همه حالات عیناً مانند حرف (ص) است.

تمرین
ترکیبات حروف ص و ض

لوطر کدا

تخصص

صدأ

حطأ برط

حصار

برص

نصالح طحبت

نصاحب

صحبت

نربص صبح

نربص

صبح

طأض ارض

ضارب

ارض

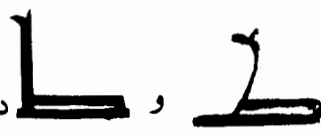
حروف (ط . ظ)

- شکل حرف (ط) تنها در اصل به صورت بوده و در تغییرات

و تصرفات بعدی به اشکال

 در آمده است.

- در ابتدای کلمات شکل (ط) به صورت بوده و در

تصرفات بعدی به صورت‌های و در آمده است.

- در انتهای کلمات و در وسط، شکل حرف (ط) تنها نوشته می‌شود.

- حرف (ظ) در تمام حالات عیناً مانند حرف (ط) نوشته می‌شود.

تمرین
تہ کیبات حروف ط و ظ

لسر کا احسا کا

شرط

ارتباط

کدوہ حکا کا

طرب

خطاط

لسر کا عیسا کا

سطر

ربط

سطر کا طباخ شط

نظر

طباخ

شط

حروف ع و غ

شکل (ع) تنها در ابتدا ع بوده و در تصرفات بعدی به

صورت‌های ع ع ع ع ع در آمده است.

- شکل (ع) در ابتدای کلمه در اصل ع بوده و در تصرفات

بعدی به صورت‌های ع ع ع ع ع شکل پیدا کرده است .

شکل (ع) در وسط کلمات به شکل ع بوده که در تغییرات و

تصرفات بعدی به صورتهای ع ع ع در آمده است .

- شکل (ع) در آخر کلمات به شکل ع می‌باشد.

باید دانست که شکل حرف (غ) در کلیه حالات مانند (ع) می‌باشد.

تمرین
ترکیبات حروف ع و غ

ع و ذ ر ع ع ع ع

عصا

ذرع

عرض

تعداد تعجب

تعجب

تعداد

تضرع تعصب

تضرع

تعصب

شعر عصر شعاع

شعاع

عصر

شعر

ذراع دباغ

دباغ

ذراع

حرف (ف)

حرف (ف) تنها در اصل به شکل بوده و در

تغییرات و تصرفات بعدی به صورت های و

 در آمده است.

- حرف (ف) در ابتدای کلمات به شکل بوده که در تصرفات

بعدی به صورت های و در آمده است.

- در وسط کلمات حرف (ف) در اصل به اشکال و و

نوشته می شد و در تصرفات بعدی به صورت های و و

 و در آمده است.

- شکل حرف (ف) در آخر کلمات عیناً مانند (ف وسط) است

جز اینکه دنباله حرف را باید بیشتر کشید.

تمرین
ترکیبات حرف (ف)

عطف فدا اسف

عطف فدا اسف

ظرف حروف

ظرف حروف

ظرف حروف

ظرف حروف

ظرف حروف

ظرف حروف

ظرف حروف

ظرف حروف

حرف (ق)

– شکل حرف (ق) تنها در اصل به صورت بوده و

تصرفات بعدی آن به صورت‌های   در آمده است.

– حرف (ق) در ابتدای کلمات در اصل به شکل بوده و

در تصرفات بعدی به اشکال   در آمده است.

– حرف (ق) در وسط کلمات در اصل به شکل و

بوده که پس از تصرفات کاتبان به صورت‌های

در آمده است.

– شکل حرف (ق) در آخر کلمات در اصل به صورتهای ،

 بوده و بعداً نیز خالی از بعضی تصرفات زینتی نبوده است.

تمرین
ترکیبات حرف (ق)

مکتبہ معارف

حقارت

قبض

طرق حق قصد

قصد

حق

طرق

اتفاق شرق قصر

قصر

شرق

اتفاق

عقرب قرض

قرض

عقرب

تحقق براق طاق

طاق

براق

تحقق

اقارب تقرب

تقرب

اقارب

حرف (ك)

شکل حرف (ك) چه تنها و چه در ترکیب کلمات اعم از ابتدا و

وسط و آخر کلمات در اصل به صورت

بوده و در آخر کلمه که به حرف (ل) متصل شود به صورت

نوشته می شده و در تصرفات بعدی به صورتهای

در آمده است.

تمرین
توکیبات حرف (ک)

حاک حک

حک

حاک

کسب کشر

کشر

کسب

کار کثرت

کار

کثرت

تکدر سبک

سبک

تکدر

حرف (ل)

شکل (ل) تنها در اصل به صورت بوده و در تصرفات

بعدی به صورتهای در آمده است.

شکل (ل) در اول کلمات به شکل بوده که در تصرفات

بعدی به صورتهای در آمده است.

شکل (ل) در وسط کلمات به شکل بوده و در

تصرفات بعدی به صورتهای در آمده است.

شکل (ل) در آخر کلمات به شکل بوده و در تصرفات بعدی

به صورتهای در آمده است.

تمرین
ترکیبات حرف (ل)

دل مال حامل

دل

قال

قابل

لب حال سال مال

لب

حال

سال

مال

لعب حلب مال

لعب

حلب

مال

لعب قلب صلب

لعبت

قلب

صلب

شكل لعل جعل

شكل

لعل

جعل

حرف (م)

– شکل (م) در اصل بصورت بوده و در تصرفات

بعدی به صورتهای   در آمده است.

– شکل (م) در اول کلمات در اصل به صورت بوده و بعداً

در اثر تصرفات به صورتهای   در آمده است.

– شکل (م) در وسط کلمات در اصل مانند (م) ابتدای کلمات بوده در

تصرفات بعدی به اشکال   در آمده است.

– شکل (م) در آخر کلمات به صورت بوده و در تغییرات بعدی

به اشکال   در آمده است.

تمرین
ترکیبات حرف (م)

کام مرحمت بام

کام مرحمت بام

محمد آدم جام

محمد آدم جام

مجمع شرم دم

مجمع شرم دم

درم مجمر شام

درم مجمر شام

کم کرم رم

کم کرم رم

مزا محمل

مزا محمل

حرف (ن)

– حرف (ن) در اصل به صورت بود و در تصرفات بعدی

به صورتهای در آمده است.

– شکل حرف (ن) در ابتدا و وسط کلمات عیناً مانند حرف (ب) است که در ابتدا و وسط کلمه می آید.

– شکل حرف (ن) در آخر کلمه اصلاً در ابتدا به صورت بوده و در تصرفات بعدی به صورتهای

در آمده است.

تمرین
ترکیبات حرف (ن)

لحی حیا

جنان

لحن

مرکات حس

حسن

زنداد

نار نعماد طر

ظن

نعمان

بنان

من حشر تن ناد

نان

تن

چشن

من

حرف (و)

– شکل حرف (و) تنها در اصل به صورت بوده و در تصرفات

بعدی به صورتهای در آمده است.

– شکل (و) در آخر کلمه در اصل به صورت بوده و

در تصرفات بعدی به صورتهای

در آمده است.

حرف (ه)

- شکل حرف (ه) تنها در اصل به صورت بوده و در

تصرفات بعدی تغییراتی داده شده که بسته به ذوق کاتبان و هنرمندان به صورتهای متنوعی در آمده است.

- شکل حرف (ه) در ابتدای کلمات به صورتهای

در آمده است.

- شکل (ه) در وسط کلمات مانند حالت (ه) تنها بوده و در

تصرفات بعدی به صورتهای   در آمده است.

- شکل (ه) در آخر کلمات در اصل به صورت بوده و در تصرفات

بعدی به صورتهای   در آمده است.

- شکل (ة) (ت گرد) در اصل بصورت   بوده و در

تصرفات بعدی به صورتهای   در آمده است.

تمرین
ترکیبات حرف (و، ه، ة)

نَهْوَد نَهْوَد نَهْوَد

دوا

نهور

نَهْوَد

رَوَد رَوَد رَوَد

روا

شه

روده

كُوَد كُوَد كُوَد

وه

دو

مو

کوه

سَهْوَد سَهْوَد سَهْوَد

هوا

به

مه

سهر

كَهْوَد كَهْوَد كَهْوَد

نوا

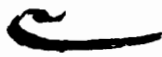
بود

کهنه

حرف (ی)

- شکل حرف (ی) تنها در اصل به صورت بوده و تصرفات

بعدی به صورتهای در آمده است.

- شکل (ی) تنهای معکوس در اصل به صورت -

بوده و در تصرفات بعدی به صورت در آمده است.

- شکل (ی) معکوس در آخر کلمات به صورت -

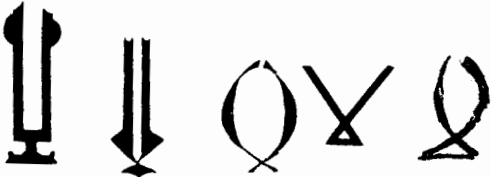
نوشته می شود.

- شکل (ی) در ابتدا و وسط کلمات همیشه مانند حرف (ب) در وسط

و ابتدای کلمه است.

لا (لام الف لا)

– شکل (لا) در اصل به صورت بوده و در تصرفات

بعدی به صورتهای در آمده است.

در حال ترکیب در مقام موارد به صورت اصلی است.

تمرین ترکیبات (لا) و (ی)

رَوی دَی دَی دَی

کی

ری

روی

دَی دَی دَی دَی

سی

وی

نی

دی

لَا دَا دَا دَا دَا

بالا

الا

لادن

مَولَا

مولا

قَبْلَا

قبلا

لَا یَا

لای

ملحقات

جدول

مقایسه تغییرات و تحول حروف خط کوفی

بر روی سکه‌های خلفای اموی و عباسی

حروف عربی	حروف کوفی روی سکه‌های دوره اموی	حروف کوفی روی سکه‌های دوره عباسی
ا	ا	ا
ب	ب	ب
ث	ث	ث
ج	ج	ج
ح	ح	ح
د	د	د
ذ	ذ	ذ
ر	ر	ر
ز	ز	ز
س	س	س
ش	ش	ش
ص	ص	ص
ض	ض	ض

بقیه جدول مقایسه

حروف عربی	حروف کوفی دوره اموی	حروف کوفی دوره عباسی
ط	ط	
ظ	ظ	
ع	ع	ع ع ع ع ع
غ	غ	
ف	ف	ف ف ف ف ف
ق	ق	
ك	ك	
ل	ل	ل ل ل ل ل ل ل
م	م	م م م م م م م
ن	ن	ن ن ن ن ن ن ن
و	و	و و و و و و و
ی	ی	ی ی ی ی ی ی ی
لا	لا	لا لا لا لا لا لا لا

تاریخ‌های روی سکه‌ها را از روی این صفحه می‌توان خواند

۱	احدی	۶۰	سلس
۲	اسر	۷۰	سلسر
۳	باب	۸۰	ماسر
۴	اربع	۹۰	لسر
۵	حمر	۱۰۰	ماه
۶	سل	۲۰۰	ماسر
۷	سلس	۳۰۰	للماه
۸	مار	۴۰۰	اربعماه
۹	لسع	۵۰۰	حسمماه
۱۰	عسر	۶۰۰	سمماه
۲۰	عسریر	۷۰۰	للمماه
۳۰	لسر	۸۰۰	ماماه
۴۰	اربعسر	۹۰۰	سللماه
۵۰	حمرسر	۱۱	احدی عسره
		۲۱	احدی وعسریر
		۱۸۴	اربع و ماسر و ماه

حروف ابجد با ارقام معادل

ا ب ج د ه و ز ح ط ق ر ک ل م ن س ع ف ی ک

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۲۰ ۳۰ ۴۰ ۵۰ ۶۰ ۷۰ ۸۰ ۹۰ ۱۰۰
 / ش ز ه و ه و ه و ه و ه و ه و ه و ه و ه و

۲۰۰ ۳۰۰ ۴۰۰ ۵۰۰ ۶۰۰ ۷۰۰ ۸۰۰ ۹۰۰ ۱۰۰۰ ۲۰۰۰ ۳۰۰۰ ۴۰۰۰ ۵۰۰۰ ۶۰۰۰ ۷۰۰۰ ۸۰۰۰ ۹۰۰۰ ۱۰۰۰۰ ۲۰۰۰۰
 لغ ز ه و ه و ه و ه و ه و ه و ه و ه و ه و

۳۰۰۰۰ ۴۰۰۰۰ ۵۰۰۰۰ ۶۰۰۰۰ ۷۰۰۰۰ ۸۰۰۰۰ ۹۰۰۰۰ ۱۰۰۰۰۰ ۲۰۰۰۰۰ ۳۰۰۰۰۰ ۴۰۰۰۰۰ ۵۰۰۰۰۰ ۶۰۰۰۰۰ ۷۰۰۰۰۰ ۸۰۰۰۰۰ ۹۰۰۰۰۰